

ISTEN NÉPE A GYÜLEKEZETBEN

Hegy András

Et homo factus est

Korunk rivaldafényes karácsonyozásait látva és azok nyüzsgős, pörgős hatása alá kerülve – ha mi hívők a lényegvesztésig nem akarunk együtt sodródni a világgal, amely szinte kényszerítő erővel lép fel – vissza kell mennünk a gyökerekig, hogy karácsony titkát megértsük, megragadjuk és részesüljünk annak igazi, békességes és örök életet ajándékozó örömében.

Karácsonyesti fények a bécsi Rathaus ligetében

1. Miért éppen karácsony?

Ma az úgynevezett evangéliumi hívők is általában úgy tudják, hogy az első századokban a pogánysággal való szellemi küzdelem idején a pogányság hatolt be a keresztyénség lelkeségébe és szokásaiba, főleg az addig elterjedt pogány ünnepek átvételével. Például éppen azzal, hogy az első keresztyének a Kr. u. 3. század végétől, amikor a hatalomra befolyásuk lett, a Krisztus születésére kijelölt egyházi ünnepet a téli napforduló legsötétebb napjára tették. December 25-e után a napok egyre hosszabbodnak, és a világosság egyre több lesz, ezért gondolták, hogy az igazi világosság (Jn 1,9–11), vagyis Krisztus méltóbb arra, hogy e napon ünnepeljék születését.

A nappal legfényesebb égitestje, a nap, és az éjszaka legfényesebb égiteste a hold az egész ókorban istenségként tisztelet tárgyát képezték. A mezopotámiai népek mítoszaiiban is istenként tisztelt napról (bika formájú *Samas*)¹ szóló himnu-

szok előkerültek agyagtáblákon. Az egyiptomiak által sokféle formában imádott napkorong, teljes fényvel ragyogó nap, lemenő nap stb. (*Amon, Ré, Aton*)² tisztelete közismert. A perzsák a napot *Mithra* (a fény istene) személyében tisztelték. Itt a nap egy kissé elszellemiesedett. A görögöknél *Zeusz* atya, a természet körforgásának ura tiszteletébe ha áttételesen is, de benne foglaltatik a nap tisztelete is. Apollón több mint kétszáz

kultikus névvel rendelkezik: a napnak, a férfierőnek, a szépségnek, a harcnak, a gyógyításnak, a halálnak is istene. Rómában is tisztelik a napot (*Sol* = nap, de egyben *sancta pater* is).³ De ha átlépnénk az óceán túloldalára, az inkák, a maják és más ősi indián civilizációkban a nap mindenütt istenségként jelenik meg. A nap tisztelete tehát általános volt az ókorban.

A keresztyénségnek a lakosság körében általános vallássá válása idején – mivel senki nem emlékezett már arra, hogy a betlehemi éjszaka melyik évszak milyen napjára esett – birtokba vették ezt az eddig pogány ünnepet, éppen azért, mert egyébként már mindenütt egy létező ünnepnap volt. Természetesen lecserélve az eredeti tartalmát és kultuszát. Ma már alig gondol valaki arra, hogy ezekben az időkben, amikor Egyiptomtól Rómáig a

pogány vallások és a régi ideálok régóta romokban heverték, mégsem igazán a pogányság hatolt be a keresztyénségbe, hanem éppen ellenkezőleg, a keresztyénség hatolt be a pogányságba, és vette át az embereknek nem csupán a vallásában, hanem a tudatában és értékrendjében is azt a szerepet, amelyet korábbi pogány vallásuk töltött be.⁴

Alighanem ma ennek a fordítottja történik. A pogányság nyomakodik be erőteljesen a keresztyénségünkbe. Hiszen ha a karácsonyra való készülődésünk – legalábbis a ráfordított időt és energiát számba véve – döntő többségében a vásárlás körüli gondjainkkal telik: „kinek mit vegyünk, hogy eltaláljuk az ízlését, sértődés se essék, pénztárcánk is bírja” – és az e körüli hajszában elfáradt, kizsigerelt valónk roskad be a templom vagy az imaház padjaiba, akkor bizony ez nem a keresztyénségünk dala, hanem a pogány istenség, a pénz, a hit ünnepét is biznisszé tevő kultúra győzött a keresztyénségünk fölött.

Mert ha a mai „keresztyén” Európa vagy evangéliumi hitű Egyesült Államok karácsony körüli cécóját figyeljük, vallásosság tekintetében alább van az arabok ramadánjával és mekkai zarándoklatával szemben. Mert az egy hónapig is eltart, és végigcsinálják mégis. Ott legalább a vallásról van szó, és leboznak, még hozzá egész testükkel a földre imádkozni.

Európában pedig, ahol már az emberek negyedik, ötödik felmenőjét sem érdekelte az élő hit, sem pedig a vallásos külsőségek, megtelnek az áruházak polcai néhány értékes műszaki cikk és karácsonyra időzített irodalmi kiadvány mellett karácsonyi ingyom-bingyomokkal, az emberek az ünnepre való tekintettel zarándokolnak a kirakatok és a plázák roskadásig telerakott polcai között. Az utcákat feldíszítik rafinált füzérek díszkivilágításával, amelyek néhány nap múlva hazasegítik a szilveszterkor részegen botorkálókát. És tele vannak a városok utcai árusokkal, akiknek néhány heti bevétele olykor meghaladja az egész évit. Tehát karácsony körül nagy a kavalkád. Itt – akárhogy szépítjük – a valamikor lényegét tekintve még keresztyén ünnep vált kendőzetlenül pogánnyá. A legtöbb európai ember még karácsonykor se megy templomba, hogy legalább egy kis orgonaszó megszimogassa a lelkét, és valamit halljon a betlehemi történetről.

Délutáni séta a bécsi adventi forgatagban

Akkor viszont mi milyen alapon mondunk ítéletet a régiokról? Őket legalább érdekelte az inkarnáció kérdésköre. Alig találunk Krisztus önmegüresítésére és önmegüresítése után az isteni és az emberi természetét tekintve olyan lehetséges elméleti változatot, amit alaposan végig ne gondoltak volna, és ne hittek volna benne őszinte szívvel.

Jelen írásomban a legtávolabb áll tőlem, hogy ezek változatainak ismertetésébe belefogjak, tessék kézbe venni a jobbnál jobb teológiai szakkönyveket, és a prédikációra készüléskor elmélyedni benne! Meg persze elsősorban a

Szentírásban, hogy legalább az istentiszteleten átbillenjen a mérleg nyelve az evangéliumi szakralitás irányába. Hogy a mennyei világ jó ízével és üdeségével teljen meg a lelkünk, legalább karácsonykor, vagy karácsonykor még inkább. Mert az ajándék, amit veszünk, akármilyen drága meg értékes, pillanatnyi örömet okoz ugyan, de nem tart az örökkévalóságig. Legtöbbje nem is az örökkévalóságnak készült. Amit viszont a „kará-csonykor” megszületett Úr Jézus hozott, az örökké tart, és mindörökké érték marad.

Vizsgálódásom kiindulópontját a címben szereplő latin nyelvű *credo* szava adja. Már régóta motoszkál bennem a „*homo factus est*” fogalma. Vizsgálódásunk iránya a következő területre szeretne kiterjedni: hogyan volt benne az inkarnáció csodájában maga a Fiú Isten?

2. A testté létel csodája

Azt a teológiában jártas olvasók közül mindenki tudja, hogy az inkarnációval kapcsolatban elsősorban a görög egyházatyák, a kereszt teológiájával elsősorban a nyugatiak foglalkoztak. Nyilvánvaló, hogy ez a hangsúlyokra vonatkozik. Most mégis a latin atyák nyomán haladunk. A görögök azt vallották, ha nincs testet öltés, nincs kereszthalál sem. Az egyház hitvallása ugyanis sohasem valamiféle általános értelemben vett Isten-fogalomról beszélt, hanem Jézus Krisztus Istenét vallotta egyedüli Istennek és Úrnak. Jézus Krisztus egész földi élete, munkálkodása, sőt kereszthalála a Mindenható Isten önexegézise, önértelmezése.⁵

Ahogy János evangéliumának prológosában olvassuk Jn 1,14 (ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο) az Ige lett testté. Az 1. vers szerint: Isten volt az Ige (θεὸς ἦν ὁ λόγος). Vagyis Istenben a szentség, a szeretet, az irgalmasság, az igazságosság nem kintről befelé ható valóságok, mint nálunk, embereknél. Nekünk törekednünk kell ezek megragadására. Istennél ezek benn való tulajdonságok. Nem kívülről érkeznek felé, hanem az ő természete ilyen, és belőle áradnak kifelé.

Az Ige testet öltése kapcsán akár a Bibliára vagy a hirdetett ígére is gondolhatnánk, ha nem volna éppen a testben megjelent isteni személy, Jézus Krisztus a középpontban mint Isten egyedül érvényes önkijelentése. Azt érezzük a jánosi prológos kapcsán, hogy egy olyan titok feltárására törekszik az evangélista, amelynek elmondásához elégtelenek a már ismert fogalmak. Ki is az Ige? Hogy lehet az Ige isteni személy? Tulajdonképpen ezekre a kérdésekre az egész evangélium adja meg a választ. Az Úr Jézus életéről és haláláról szóló történeti beszámolók. Ami azután a teljes Újszövetség alaptémája. Jézus Krisztus Isten képmása (Róm 8,29; 2Kor 4,4; Kol 1,15), Isten *epifániája*, megjelenése (1Tim 3,16; 2Tim 1,9), Isten dicsőségének fénye, Isten lényének képmása

(Zsid 1,3). A „test” itt nem jelent többet, mint a szenvedő és halálnak kiszolgáltatott embert.

Az Újszövetség több kifejezést használ „test” értelemben. Ezek az emberi létezés és természet legkülönbözőbb oldalaira irányítják a figyelmet. A $\sigma\omega\mu\alpha$ (*szóma*) jelentése ugyan test, de a „test” e fogalomban pusztán mint a lét hordozója jelenik meg, például a holttestre is ezt a szót használják. A $\sigma\omega\mu\alpha$ a testet jelenti, de a meg nem váltott embert is, aki nélküli Isten hatásait: jóságának érzékelését, szentséges akaratát, mennyei bölcsességét, egyszóval igéjét, mert szembefordult Istennel. A $\sigma\alpha\rho\xi$ (*szarx*) jelentése: hústest, az ószövetségi בשר (*bászár*) görög megfelelője. Ez egyszerűen élőlényt, élő embert jelent, de az embernek azokat az érzéseit, vágyait, indulatait, impulzusait, amelyek felfogják Istent, és amelyeket akár az Isten szolgálatába is lehet állítani. A $\sigma\alpha\rho\xi$ nyitottá válhat az isteni $\pi\nu\epsilon\upsilon\mu\alpha$ számára.

Gerhard Theißen *Az őskereszténység élményvilága és magatartásformái* című művében összehasonlítja a bibliai szóhasználatot a modern lélektani szakkifejezésekkel. Vegyünk egy példát: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből (לבב), teljes lelkedből (נפש), és teljes erődből (מאד)” (5Móz 6,4). Az ő interpretációjában a következőképpen néz ki: szerinte a „szív” már az ókorban, de a jézusi hagyományokban is hangsúlyosan elsősorban a kognitív és az erkölcsi képességet jelenti, a különbségtétel meglátását a jó és a rossz között. A Mk 12,30 ki is egészíti a legfőbb parancs szövegét a „teljes elméddel” ($\delta\iota\lambda\omicron\nu\sigma\iota\alpha$) betoldásával, amely a gondolkodási képesség mellett az érzületet, a ráhangolódást is magában foglalja. A נפש (*nefes*) az ember bennvaló lelke, élő, lélegző lelke. A רוח (*ruach*) kívülről jön, és általában az isteni Lélek megnyilvánulásaira használja az Ószövetség. Megtérésekor az ember נפש -ét érinti az isteni רוח , és ekkor nyílik meg az addig zárt értelme és az ember egész léte Isten számára. A מאד (*möód*) lehetne akár csak nyomatékosító szó is, de itt nem csak az ember erejét, vagyis összeszedettségét, erőteljességét jelzi, hanem még a vagyonát is magában foglalja. Természetesen a מאד alapjelentése az, hogy: igen, nagyon, vagyis teljes erődből szeresd az Urat, a te Istenedet. De Isten tiszteletének és szeretetének megvan az anyagiakkal meghozott áldozatban is a szerepe.

Ez az exkurzusszerű bekezdés két jelentős tanulsággal is szolgál. Az egyik az, hogy a testet öltött Krisztusban, akiben az Ige testté lett, soha nem kívülről szólalt meg a Lélek, hanem kezdettől fogva benne élt, és belülről szólt hozzá. Talán a $\sigma\alpha\rho\xi$ éppen azért alkalmas az inkarnáció szavaként, mert az Úr Jézus személyiségének nem csupán egy szeletéről van szó, hanem a teljes emberről. Az Úr Jézusnak minden gondolata, akarat, érzésvilága, idegszála teste-lelke telve volt az Isten szándékával, gondolataival, egyszóval Igéjével.

És a testet öltés után Jézus ellenállt annak a kísértésnek, hogy kilépjen ebből az Istennel való egységből, és kipróbálja azt, hogy milyen élmény kitépni magunkat az Atya Isten hatóságából, és pontszerűen szembeszállni vele, vagy folyamatosan szembemenni vele. Emberként hozzánk mindenben hasonlónak lett, sőt kísértést is szenvedett, kivéve hogy nem vétkezett (Zsid 4,15). De ha Jézus nem lett volna valóságosan emberré, nem kóstolta volna meg az emberek életét, sőt a halálát is, és szenvedésével nem szállt volna le a halál legsötétebb mélységébe, ez esetben megváltásunk sem volna bizonytalan illúzióknál több. Nem képezhetné a pokoltól, a kár-

hozattól való szabadulásunk szilárd (történelmi) alapját. A testet öltés csodája éppen abban van, hogy Isten nem közvetítő által szólalt meg, bár az angyalok mindig is akaratának tökéletes végrehajtói voltak. Itt azonban minőségileg másról van szó: maga Isten jött olyan közel az emberekhez, amelynél csak majd a színről színre látás lesz teljesebb. Ha Istent meg akarjuk ismerni, Krisztusra kell néznünk.

A másik tanulság pedig az, hogy nekünk embereknek – ahogy *Jelenits István* szereti megfogalmazni – a hit kegyelmi állapot. Csak a hit nyitja meg szemünket, értelmünket, tudatunkat, tudatalattinkat, egész lelkünket arra, hogy felfogjuk Isten nagyságos dolgait (Zsid 11,1–3). Megiszonyodjunk a gonosztól, és kívánjuk a mennyeit. Ebből következhetne az is, hogy a hitetlen nem tehet arról, hogy hitetlen, és nem látja és nem érti meg Isten tetteit ott, ahol a hívő nyilvánvaló módon látja azokat. Igen ám, de a hitet a Lélek ébresztgeti minden emberben, de csak a hívő engedi magát vitetni ott, ahol a Lélek szele fúj (Jn 3,8), a hitetlen pedig ellenáll ennek.

3. Az idők teljességében

Az Úr Jézus eljövetele nem egy véletlenszerű történet a történelem lepergő eseményei között. Az Emberfiának eljövetelével, földi életével, szenvedésével, halálával, feltámadásával egybefut minden ószövetségi hagyomány és a görög filozófusok – vagyis a lét igazságain töprengő emberek – várákozása. A bibliai próféták, a himnuszszerező zsoltárrók, a bölcsességirodalom bölcsei, az ószövetségi apokaliptikusok várákozása éppúgy célhoz ér Krisztus születésében, mint a görögöknél *Hérakleitosz* óta *Platónon* át a létező világ ésszerűségének és egységbe rendező értelmességének vágya. Platónnál nem csupán a külső világ, a természet és a politika harmonikus rendje fontos, hanem a lélek önmagával folytatott szótlán párbeszéde is, amit csak a belső csendben foghatunk fel.⁷ A politikai fordulatok következtében felfokozódott ez a várákozás akkor, amikor a görögöknél semmivé vált a harmonikusan rendezett kozmosz ideája és tapasztalata. Ennek következtében a görög istenfogalom abszolút transzcendenssé, megismerhetetlenné, sőt idegenné vált. A mi hitünket alapjaiban megrázó csoda lenne, ha Isten – aki nem hagyta magát kinyilatkoztatás nélkül (Róm 1,19–20) – levette volna kezét bármikor bármely népről. Főleg azokról, akiknél az igazság utáni vágy elemi erővel jelen volt. A megváltás utáni általános vágy megelőzte ugyanis az Üdvözítő eljövetelét.

Jézus Krisztus földre jövetelével azután maga Isten jelent meg a színen, hogy ezt a vágyat betöltse. Ha Jézus Krisztus nem Isten valódi Fia, nem is válhat meg bennünket bűneinktől és azok következményétől. Sem itt a földön: megromlott emberi természetünktől, összeférhetetlenségünktől, gonosz hajlamainktól, vigasztalhatatlanságünktől, nagyragyásainktól, irigykedéseinktől, makacsságainktól, bosszúvágyainktól, elégedetlenkedésünktől, hogy végre már egy kis békénk legyen. És főleg nem az örök kárhozattól. Akkor viszont hiábavaló a mi hitünk. Együnk, igyunk, mert előbb-utóbb úgyis meghalunk. De máris megrontottak minket a rossz társaságok, például a hitetlen *François Voltaire*, a gyűlölködő *Karl Marx*, az emberek bűnbánatára csapást mérő *Sigmund Freud*, a társadalmat felforgató *Vlagyimir Iljics Lenin* és zsarnok *Joszif Viszárionovics Sztálin*, meg a mai értékyilkos balliberális média (Róm 15,12–34).

4. Örök Fiú

Az Úr Jézus azonban nem csupán feltámadása által vált Isten Fiává, hanem már születése előtt is az volt, és földi élete ideje alatt is folyamatosan. Ő öröktől fogva mindörökké Fiú. Az Úr Jézus és az Atya Isten nemcsak azonos lényegűek, hanem egyugyanazon lényegyet birtokolják. És birtokolták is mindig már az örökkévalóságban, Krisztus testet öltése előtt is.

A korai egyházatyáknak Istennek a Krisztusban történő megtestesülése megértésének érdekében a történelem Istenét, a Mindenható Istent – azt, akít a Biblia tár elénk – el kellett határolniuk a kor istenfogalmából mindenki számára ismerős: születő, szenvedő, meghaló, majd ismét feltámadó és átalakuló istenekről alkotott mitikus elképzelésektől. Ezek az istenek semmi mást nem fejeztek ki, mint a történelem állandóan önmagát ismétlő körforgását, ami persze sehova sem vezet. De ez az emberek egyik alapélménye. Nem lehet belőle kitörni. Az ember mint a természet része egyben annak fogja is. A Krisztus-esemény pontosan a lét értelmetlenségének kitörési pontja, méghozzá az, amit a történelem egy adott időpontjában maga Isten készített el. A Krisztus eljövetele nem előkészítetlen, de a Krisztus-esemény egyben nem befejezetlen. A Krisztus dicsőséges visszajövetelével fejeződik majd be.

Aert de Gelder: Krisztus bemerítése

Nüsszai Gergely nyomán Szent Ágoston fejti ki, hogy a Názáreti Jézus Krisztusban Ábrahám, Izsák, Jákób és a próféták Istenének inkarnációja, önmegüresítése történt. Vagyis a Mindenható Isten leereszkedése hozzánk, emberekhez, de ez

egyben mindenható hatalmának jele is. Isten önmagát üresíti meg, méghozzá önként, a bukott emberek érdekében, hogy bukásuk következményétől megszabadítsa őket. A latin *homo factus* magyarul: emberré lett, ugyanezt az isteni létformából emberi létformába történő belépést mondja el.

De az „emberré lett” egy igen lapos és a lényegyet tekintve semmit nem mondó kifejezés. Mert a *homo* = ember, a *facio, feci, factum* = tenni, cselekedni, csinálni, készíteni, véghezvinni kifejezés nemcsak azt a kérdést veti fel, hogy akkor kicsoda az alany, aki cselekszik, hanem a választ is megadja. A Fiú is, aki emberré lett. Természetesen az Atya és a Szentlélek is alany. A Fiú nem csupán elszenvedője a megtestesülésnek, nemcsak történik vele, hanem aktív résztvevője is. Amikor a testet öltés történt, akkor vajon a Fiú nem volt Isten? Vagy nem volt öntudatánál? Amire készült a világ alapjainak felvettése előtt (Jn 17,24), aki előbb volt mindenkéül, minden öbenne áll fenn (Kol 1,17), ebben a helyzetben „kikapcsolt” volna? Tudom, hogy titokteli területen állok, ahol csak levett sarukkal lehet megmozdulni! Nem is tudhatunk, tehát nem is mondhatunk erről semmit, csupán azt, hogy inkarnációjából a Fiú tudatos és teljes isteni jelenléte legalábbis nem zárható ki.

5. Sokatmondó a credo szövege

Az az állítás, hogy az inkarnációban a teljes Szentháromság egyaránt aktív volt, egyébként a hitvallás szövegében többször megismétlődik. A teljes Szentháromság egy örök Isten, tehát a Fiú is. Lásd a lábjegyzetben a hitvallás latin szövegét.⁸ Fontos kiemelni, hogy Istent *factorem coeli et terrae*, vagyis mindenek Teremtőjének, mindenek alkotójának nevezi, sőt minden látható és láthatatlan Teremtőjének. Ezzel a hitvallás az ószövetségi Szentírás Istenét definiálja, akinek Jézus a *filium Dei unigenitum*. Ezzel Jézusnak az Atyával történő egyedülálló kapcsolatát pontosítja. Nem fogadott Fiú, mint a Krisztusért kegyelembe fogadott többi hívő ember (Róm 8,14–17; 1Jn 3,1–3), hanem az Úr Jézusnak az Atya Istenhez fűződő viszonya a történelemben egyedülálló.

Tudvalevő, hogy férfielemek nem szülnék. A hitvallás Istent sem keveri ebbe a bizzar gyanúba, csupán keresi a megfogalmazás módját, miként lehet elmondani az elmondhatatlant, hogy az Úr Jézusnak más a kapcsolata Istennel, bensőségesebb, összehangoltabb, mint az összes többi teremtménynek. Úgyhogy Jézus nem teremtmény: *genitum non factum*. Erre a földi világra a Szentlélek teremtő munkája által született, *incarnatus est de Spiritu Sancto*, Máriától, a szűztől, *ex Marie virgine*, és így lett emberré. Vagyis *homofactus est*. Tehát emberré léte a Szentháromság egy örök Isten *tette*. Itt is szóba kerül a *factum*, mégpedig tagadott formában. Jézus *genitum*: „született”, Isten nem szavával „alkotta”, mint az összes többi teremtményét.

Ebben – a latin atyáktól származó hitvallási szövegben – a születéstől fogva a teljes Szentháromság aktív közreműködése benne található. Nem a mikéntje, hanem a ténye, az viszont félreérthetetlenül. Mint ahogy az Úr Jézus születése sem nőgyógyászati ügy – ez a megközelítés torz indítékból csak torz eredményre vezetne –, hanem teológiai, méghozzá *szotériológiai*. Vagyis az Istentől elszakadt ember isteni módon történő megmentésének ügye. Máriának, a szűznek az angyal Jézus megfogadását így jelentette be: „*a Magasságos ereje árnyékoz be téged, ezért a születendőt is Szentnek nevezte*”.

zik majd, Isten Fiának” (Lk 1,35). Az Ószövetségben gyakori kifejezés Isten teremtő Lelkének kiáradása (1Móz 1,2; 2Móz 11,25; Ézs 11,1–10). Ez nem jelent többet, mint Isten teremtő erőinek kiáradását. A szövegben semmiféle nemiségre utaló jelleg nincs. Csupán arról szól, hogy az Úr Jézus szentsége nem az emberek erkölcsi értelemben vett szentsége – amire az emberek egyáltalán eljuthatnak –, hanem szent, természeténél fogva, mert eredete is szent. Ő nem szentté lett, hanem szent volt kezdettől fogva, származása nem e világból való.⁹

Csak utalok rá, hogy teljes képtelenség, sőt gőgös istenkísértés volna részemről, ha ennek a mikéntjét, a módját, a Szentháromságon belüli kommunikációját próbálnám megérteni, mert ez egyedül Isten titka. De hogy az Úr Jézus nem úgy született, mint mi, hogy a születésünk előtt történekről alig valamit ismerhetünk, azt is csak hallomásból, ha a szüleink elmondták.

Bár az utóbbi idők lélektani kutatásai nagyon is fontosnak tartják a prenatális időszak figyelembevételét. Erről a Biblia is régóta beszél, sőt Isten gondoskodását látja benne: „*alaktalan testemet már látták szemeid, csontjaim nem voltak rejtve előled, a napok sem, amelyeket nekem szántál*” (Zsolt 139). A zsoltárban azonban szó sincs lélekvándorlásról, születés előtti vagy korábbi más testben eltöltött életünk emlékeiről. Csupán arról, hogy létezésünk forrásánál is ott volt Isten irgalmas és gondoskodó szeretete. Életünk abszolút módon Isten ajándéka, és nem Istentől független valami.¹⁰

A Názáreti születése kapcsán mint tény kerül elő a szentháromságos egy örök Isten teljes jelenléte és aktivitása. Krisztus megüresítette magát, és nem csupán elszenvedte inkarnációját, megüresedését, mint egy magatehetetlen csecsemő. Mint ahogy egész földi élete (mint embernek) tudatos engedelmességben zajlott az Atya Isten iránt.

6. Krisztus önmegüresítése mint titok és paradoxon

Órigenész szeme előtt Krisztus inkarnációjának és kereszthalálának teljes paradoxona áll. Ha Krisztus nem érzett volna öröktől fogva részvétet bűneink okozta nyomorúságunk miatt, nem lett volna emberré, és nem engedte volna, hogy keresztre feszítsék. Krisztus inkarnációja, élete, halála egyaránt önmegüresítés. Mint említettük a *κενωσις* (*kenószisz*), ennek az igei formája az *ἐκενωσεν*, mely szó szerint azt jelenti: megüresíteni magát. Tehát itt is az alany egyértelműen Jézus Krisztus maga. A Fil 2,6 *μορφή θεου*-nak nevezi a Názáretit. Istennek formájában volt. Ebben a *μορφή* (állapot, forma, létezési forma) nem csupán a külső alakot, hanem a lényegét, állapotot, helyzetet, beállítottságot, sőt a birtoklást is jelenti.

Maga a „megüresítés” is titok előttünk, hiszen fogalmunk sincs arról, hogy a Názáreti Jézus, aki e testben való élete idején a természet erőinek parancsolt, például lecsendesítette

a vihart (Mk 4,39), meggyógyította a legkülönfélébb betegségeket (Mt 9,18–34), sőt a halál felett is Úr volt (Lk 8,40–56), milyen isteni tulajdonságokat „nélkülözött” e testben. Azt tudjuk, hogy igényelhetett volna több mint tizenkét sereg angyalt szenvedése elhárítására (Mt 26,53). Mégis azt kell gondolnunk, hogy a *κενωσις* legalábbis annyit jelent, hogy aki azt mondta magáról: „*mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok*” (Jn 8,58), imádkozásában üres kezekkel állt az Atya előtt. Hagyta magát elfogni, vállalta a megaláztatást, és a kereszten fejezte be földi életét. De ez nem azt jelenti, hogy megfosztódott volna olyan isteni tulajdonságaitól, amelyeknek korábban birtokában volt, hanem csupán azt, hogy „letette” azokat.

Mivel Isten a szeretet teljhatalma, megengedheti magának a szeretet erőtlenségét is. Belebocsátkozhat a szenvedéssel és halállal teljes világunkba anélkül, hogy elmerülne és felolvadna benne, vagy bármilyen módon lefokozódna, esetleg bűnnel szennyeződne.

A kereszten történt Isten legradikálisabb önmegüresítése. A kereszttel tehát Isten legradikálisabb és legfelülmúlhatatlanabb önmeghatározása. Ez itt sem azt jelenti, hogy Isten feladja önmagát, vagy ellentétbe kerül lényegével. Ellenkezőleg: a kereszten mutatja meg saját igazságához, szeretetéhez, irgalmához és ígéretéhez való feltétlen hűségét. Ezt teljes isteni szabadságában teszi. Volna hatalma hozzá, hogy visszavegye szándékát, amelyben teljes súlyával a bűnei következtében megromlott és halált váró ember mellé áll, de nem teszi. Mert a kereszttel másik oldalán ott áll a keresztre feszítő. Vagyis maga a sátán, és a befolyása alatt álló emberek is, akik tele vannak gyűlölettel és a pusztítás szándékával. Hatalmuk ebben ki is merül: a sátán embergyilkos kezdettől fogva (Jn 8,44). De azzal, hogy a halál hatalmával megölte Krisztust, valójában Krisztus ölte meg a halált, és a halál fogságába jutott ember számára így szerzett szabadulást (Zsid 2,14).

Az ünnep mai kellékei: karácsonyi csecsebecsék

7. A keresztt nem vereség, hanem Krisztus győzelme

A korai keresztyénség a megtestesülést a kereszthalállal, a kereszten aratott diadallal és a feltámadással szoros összefüggésben látta. A credo így folytatódik: *et resurrexit tertia die, secundum Scripturas* – vagyis feltámadt a harmadik napon az Írások szerint. Sőt: *et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos: cuius regni non erit finis* – eljön majd dicsőségben ítélni élőket és holtakat, és országának nem lesz majd vége! Ez a régiek hitében a Szentírás tanítása alapján egyetlen ívű esemény volt, szervesen összetartozott.

A *préegzisztencia*, a ΚΕΥΘΩΣΙΣ, a kereszttel és felmagasztalással egy egész és földet átfogó grandiózus isteni cselekvés részei. Amelyben nem sérül sem Isten igazságossága, sem a lét rendje, sem az ember Istentől kapott szabadsága. Isten a megváltás művével nem kényszerít senkit bünei megtagadására, bűnbánatra, megtérésre, szent életre, hanem csak lehetőséget ad rá, az örök jó megragadására.

8. Lesz-e bennünk folytatása?

Íme a karácsony ünnepének titka. Mekkora ajándék lehetne, hogy a Krisztus követése karácsonykor alázatos és áldozatos szeretetünkben mutatkozná meg igazán. Nem az ünnep fényéről vagy a felkészülés alaposságáról lenne szó csupán. Ha mi is megajándékozánk szeretteinket saját magunk megüresítésével. Ennek következményeként az ő szabadságukkal.

Hadd mondják el – anélkül, hogy közbevágna – mindazt, ami szívüket nyomja, ha nekünk nem tetszik is! Megajándékozhatnánk őket önzetlen jóságunkkal. Készülhetnénk arra, hogy több jézusi lelkület bontakozzon ki bennünk. Vállunkra vehetnénk terheiket, és mi is önmagunkat megüresítve, szolgálai formát vennénk fel (Fil 2,7), anélkül, hogy elvárnánk, hogy megünnepeljenek ezért. Vegyünk hát magunkra botlásaikból és bűneikből annyit, amennyit csak elbírnak, ha azok csúfondárosak is, és vigyük a magunkéval együtt a Golgota kereszttje alá, hogy ők is meg mi is megtisztulhassunk és megkönnyebbülhessünk! Egyből felfrissül a levegő mind a családjukban, mind a gyülekezetükben. Ne csak passzív elszenvedői legyünk az életünkkel járó bajoknak! Törekedjünk

a családjukban és a gyülekezetben belső békességgel elviselni, hogy nem a miénk az utolsó szó!

Mert Isten uralma nem olyan térbeli ország, mint napjainkban a szuverenitásukért harcoló népeké, vagy a gyülekezetekben, esetleg a családokban uralkodó kiskirályoké, akik azt hiszik, hogy csak nekik lehet igazuk. Hanem olyan, amelyben egyedül Isten gyakorolja a hatalmat az alázatos Krisztus által. Mi pedig pontosan önmegüresítésünk által válunk isteni természet részeseivé (2Pt 1,4). Mert nincs túl nagy választási lehetőségünk, vagy magunkat megüresítve mi magunk is gazdagodunk, hiszen áldására leszünk környezetünknek, ők meg nekünk, vagy leuraljuk őket, és ők meg ellenünk fordulnak.

9. A jó változás mindig Isten műve

Amiért az Isten Fia megberré lett, az lehetővé teszi, hogy ilyen változás megtörténjen bennünk is. Ami egyébként az emberi személyiségünk, múltunkból vagy őseinktől örökölt hiábavaló és önző természetünk, természetünk, természetünk, mert egyedül csak Isten műve bennünk. Mert Isten országa ma sem erőszakkal jön el, vagy nem a drága ajándékok jelzik érkezését, hanem az alázatos szív, amelyben Krisztus megszületett, és elevenen él (Lk 17,21).

Ez nem ábránd, hanem Isten országának olyan eljövetele e világra, amilyen volt Jézus Krisztus első érkezése. Jézus lelkülete ilyenkor bennünk születik meg. Ezt csak a Názáreti inkarnációja tette lehetővé. Egyedül Isten műve bennünk is. De nem kerül meg akaratomat, és nem teszi jelentéktelenné törekvésünket.

Itt kerül egészen közel a ma is hús-vér ember és a benne megszülető és máris jelen lévő és eljövendő élő Jézus. Hiszen az Ige mindig is „testté akar lenni”. Vagyis ahogy *Dietrich Bonhoeffer* írta: a szent keresi a profánt, a mennyei a földit. Az Ige testet ölt az emberben, és türelemmé, jóságá, alázattá, teherbírássá, megértéssé, együttműködéssé, a bűnök bocsánatává válik. A halál életté, a pusztulás, a lealjasodás lelki virágzássá, mennyei emelkedettséggé, az igazságtalanság igazságossá, a szentségtelen szentté. Krisztus eljött és csapást vágott a történelem útján az örökkévalóság felé. Ez a krisztusi csapás követhető. Arra a kérdésre, hogy miben áll Isten szeretete, csak azt a választ adhatjuk, hogy véget ért az ember meghasonlása önmagával és a többi emberrel, mert Jézus Krisztus az Istennel és az egymással való megbékélés lehetőségét hozta el minékünk.¹²

10. Csak az Üdvözítő, és nincsen más

A fenti mondatot Péter apostol mondta a zsidó nagytanács előtt: „*nincsen üdvösség senki másban, nincs és nem is adatott az ég alatt más név, amely által üdvözülhetnénk*” (ApCsel 4,12). Jézus Krisztusban az Isten felülmúlhatatlanul és maradéktalanul közölte önmagát. Azóta minden új kijelentés szükségszerűen csak hamis vagy téves lehet. Nincs is szükség rá. Az Úr Jézusban a *Deus absconditus Deus revelatus* vált. De Krisztusban a *Deus absconditus* és a *Deus revelatus* egy és ugyanaz. Tehát amit Isten már kinyilatkoztatott önmagáról, és ami még rejtve van előttünk. Istennek a Krisztusban adott önkinyilvánítása nem tehető zárójelbe, ha életünk titkát, rendeltetését és minőségét kutatjuk.

A Szentháromságban az isteni személyek átjárják egymást. A számoknak csak akkor van értelmük, ha mennyiségről beszélünk. A tiszta szellemi világban, magában az Istenben nincs semmi, ami megszámlálható volna. Ilyen értelemben félrevezető is a Szentháromság három személyéről beszélni. A Szentháromság Isten személyének belső titka, magának az Istennek a titka, rajta kívül senkire sem tartozik. Isten minden számszerűsége túl létezik. Osztatlan egység – mondták az atyák. Az Atya öröktől fogva Atyaként létezik. A Fiú öröktől fogva Fiúként létezik. A Lélek öröktől fogva Lélekként létezik. Viszont a Fiú lett időben emberré. Nem akarata ellenére, és nem passzív, nem elszenvedő módon, nem saját részt vevő cselekvésétől függetlenül, hanem teljes odaszánással, teljes és tudatos aktivitással.

Ez még akkor is igaz, ha nem értjük az inkarnáció titkát a maga teljes mélységében. A kinyilatkoztatás majd mindig az emberi gondolkodás határait súrolja, sőt meg is haladja. Ugyanakkor az ésszerűséggel mégsem ellentétes. Istenben nincs időbeli egymásutánosság. Ő mérhetetlen hatalmú, kimeríthetetlen életteljesség, és ugyanakkor örök cselekvés és bensőséges nyugalom és békeség is egyben.¹³

Épp ezért értelmetlen valamiféle kiszűrésről, jézuskáról beszélni, a jászolágy miatt sajnálkozni. Vagy belemerülni az ünnep forgatagába, engedni, hogy sodorjon, de egyben ki is lúgozzon. Hogy azután értetlenül távolságot tartunk ettől a gazdag, de titkokkal teli és mégis ígéretes valóságtól, hogy Krisztus által az Örökkévaló a maga szentháromságos közösségébe hívott meg minket. „*Azt akarom, Atyám, hogy akiket nekem adtál, azok is ott legyenek velem, ahol én vagyok, hogy lássák az én dicsőségemet, amelyet nekem adtál, mert szeretél engemet már a világ kezdete előtt.*” (Jn 17,24) Hát erről van szó! Még karácsonykor is. Ne engedjük meg tehát sem önmagunknak, sem a ránk bízott híveknek, hogy karácsony a silány üzleti hangulat áldozatává váljon! És ne az legyen a baptista lelkészek egyedüli gondja, hogy mivel dobhatják fel egy kissé a karácsonyi istentisztelet hangulatát, hogy ne legyen olyan monoton és unalmas esztendőről esztendőre! Csak mélyüljünk el Isten titkaiba, annál üdőbbet, fontosabbat és értékesebbet úgysem fogunk kitalálni.

Azon érdemes elgondolkodni, hogy az Úr Jézus soha nem mondta, hogy ünnepeljük meg a születésnapját. Ez egyébként hívó embereknél, szeretteink szívében szokott megszületni. Igaz, meg sem tiltotta, sőt ünnepet ígért a jövőben az ő Atyja országában (Lk 13,29). Követésére azonban hívott (Mt 10,38). Nem kényszerített, csak hívott, és megteremtette a lehetőségét annak, hogy menjünk utána.

Nekünk van olyan „álunk”, hogy Krisztus követésében a szelidségünk, alázatunk, áldozatkészségünk, jóságunk, önmegüresítésünk akaratunktól és erőfeszítésünkötől függetle-

nül a Szentlélek hatására csak úgy a fejünk fölött egyszer csak csodamódon megszületik. Aztán nem születik meg végül semmi. Maradunk olyanok, amilyenek voltunk: önzők, számító, sértődékenyek, magunknak valók. Ha a Fiú az ő megüresedésében teljes aktivitásával, akaratának teljes súlyával benne volt, nekünk nem kellene a magunk átalakulásában benne lennünk? Hogy megszülessen már végre bennünk is a Krisztus!

Jegyzetek

- 1 A. Leo Oppenheim: Az ókori Mezopotámia. Budapest, Gondolat, 1982. 234. o.
- 2 Rosalie David: Élet az ókori Egyiptomban. [Debrecen], Gold Book, [2006]. 208–256. o.
- 3 Everett Ferguson: A kereszténység bölcsője. Budapest, Osiris, 1999. 135–234. o.
- 4 Katus László: A középkor története. Pannonica, Rubicon Kiadó, Budapest, 2000. 28–30. o.
- 5 Walter Kasper: Jézus Krisztus Istene. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 202. o.
- 6 G. Theißen: Az őskereszténység pszichológiája. in uő: Az őskereszténység élményvilága és magatartási formái. Kálvin, Budapest, 2008. 82. o.
- 7 Lásd A. E. Taylor: Platón. Osiris, Budapest, 1999. 348. o.: „Az istenes élet az erény, jámborság, józanság és igazságosság alapjaira épül. Az istenes élet nem lehet az igazság és a gyönyörök csereberéje.”
- 8 Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium, et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia saecula. Deum de Deo, Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de caelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine: Et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato passus, et sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum Scripturas. Et ascendit in caelum: sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum, et vivificantem: qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur, et conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et exspecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi saeculi. Amen.
- 9 Liptay György és Rózsa Huba a Krisztus Jézus született című könyvük 77–111. oldalain tárgyalják Jézusnak a Szentlélektől való fogantatása, illetve Isten teremtő megnyilvánulásainak párhuzamait az ószövetségi szövegekben. Szent István Társulat, Budapest, 1978.
- 10 Theißen, 47–89. o. Egyebek között felhívja a figyelmet arra, hogy a prenatális élmény minden ember számára egy egész életen át őt elkísérő isteni ajándék a félelemlétkülség biztonságáról, a létbe ágyazottság rendjéről.
- 11 Kasper 203. o.
- 12 Dietrich Bonhoeffer: Etika. RTA, Budapest, 1983. 47. o.
- 13 Kasper, 284–327. o.